

Засідання науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти НМР МОН

Розроблення стандартів вищої освіти нового покоління

Володимир Бахрушин

Професор, д.ф.-м.н.

Координатор сектору вищої освіти Науково-методичної ради, МОН;

Національний університет «Запорізька політехніка»,

Національна команда експертів з реформування вищої освіти Програми ЄС Еразмус+

Що таке стандарт вищої освіти?

Стандарт вищої освіти - це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, **які є спільними та обов'язковими для всіх освітніх програм** у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності **відповідно до Національної рамки кваліфікацій**.

Вимоги стандарту вищої освіти **не поширюються на міждисциплінарні освітні програми**.

Застосування стандарту

Стандарти вищої освіти використовуються для:

- ✓ розроблення та вдосконалення освітніх програм;
- ✓ визначення та оцінювання якості вищої освіти й результатів освітньої діяльності закладів освіти (наукових установ);
- ✓ оцінювання результатів навчання під час контрольних заходів та атестації здобувачів вищої освіти;
- ✓ визнання результатів навчання, здобутих за освітніми програмами фахової передвищої та вищої освіти, шляхом неформальної та/або інформальної освіти, під час академічної мобільності, а також осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України;
- ✓ визнання освітніх кваліфікацій, здобутих в інших країнах.

Обсяг освітньої програми

Обсяг освітньої програми першого рівня вищої освіти на основі ПЗСО, як правило, становить 240 кредитів ЄКТС. Для окремих спеціальностей, за пропозиціями відповідних державних органів він може встановлюватися на рівні 180 кредитів ЄКТС.

За програмами 5 рівня НРК визнаються виключно результати попереднього навчання, що відповідають вимогам 5-6 рівнів НРК.

≤ 30 кредитів ЄКТС для осіб, що здобули фахову передвищу освіту на основі БЗСО за ОПП обсягом менше, ніж 240 кредитів ЄКТС.

≤ 120 кредитів ЄКТС для осіб, що здобули ступінь молодшого бакалавра

≤ 60 кредитів ЄКТС в інших випадках

Обсяг освітньої програми

Обсяг ОНП другого рівня вищої освіти на основі ступеня бакалавра становить 120 кредитів ЄКТС, обсяг ОПП – як правило, 90 кредитів ЄКТС. Для окремих спеціальностей, за пропозиціями відповідних державних органів він може встановлюватися на рівні 120 кредитів ЄКТС.

Обсяг ОП на основі ПЗСО становить 300-360 кредитів ЄКТС

Не менше 30 % ОНП має бути відведено на дослідницьку (наукову) компоненту (опанування методології досліджень у відповідній галузі, виконання досліджень, аналіз їх результатів, підготовку дослідницької кваліфікаційної роботи, проходження дослідницької практики, стажування у наукових установах тощо).

Обсяг освітньої програми

Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки. Освітньо-наукова програма складається з освітньої та наукової складових.

Нормативний строк підготовки доктора мистецтва у творчій аспірантурі становить три роки. Для осіб, які успішно виконали освітньо-творчу програму асистентури-стажування, строк підготовки доктора мистецтва з відповідної спеціальності у творчій аспірантурі становить 2 роки.

Обсяг освітньої складової освітньо-наукової/освітньо-творчої програми встановлюється (однозначно) Стандартом вищої освіти в межах від 30 до 60 кредитів ЄКТС.

Мінімальний обсяг практичної підготовки для освітньо-професійних програм

Стандарт встановлює:

- ✓ мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для практичної підготовки за ОПП, яка здійснюється шляхом проходження студентами практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами освіти договорами або у структурних підрозділах закладів вищої освіти, що забезпечують практичну підготовку.
- ✓ мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для проходження студентами практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами освіти договорами.

Для освітньо-наукових програм стандарти можуть не визначати мінімальний обсяг практичної підготовки.

Опис предметної області

Формулювання складників опису предметної області спеціальності мають бути релевантними для всіх освітніх програм, що можуть створюватися в межах спеціальності. Зокрема, вони мають допускати можливість формулювання опису складників предметної області в освітній програмі відповідно до спеціалізації чи предметної спеціальності. Наприклад:

- «технології машинобудування (за спеціалізацією)»,
- «методи досліджень у фізиці та/або астрономії»,
- «спеціалізоване програмне забезпечення».

Стандарт може визначати вимоги до формулювань складників опису предметної області, що є обов'язковими для всіх освітніх програм в межах спеціальності.

Об'єкт (об'єкти) вивчення та/або діяльності

Перелік узагальнених назв процесів, явищ, проблем тощо, які вивчаються, досліджуються та/або є основними об'єктами очікуваної професійної діяльності випускників. Наприклад:

«технології металургійного виробництва»,

«управління організаціями та їх підрозділами»,

«прийняття рішень у сфері економіки»

До цього пункту не включаються об'єкти, що відображені в інших пунктах опису предметної області – технології, інструменти тощо.

Цілі навчання

Формулюють:

- ✓ з погляду здобувача вищої освіти
- ✓ як очікуване застосування набутих компетентностей.

Цілі можуть бути узгоджені з пунктами про працевлаштування випускників та/або професійної кваліфікації і сформульовані як набуття відповідних здатностей.

Наприклад:

- ✓ «набуття здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері права»
- ✓ «набуття здатності розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму та рекреації»

Теоретичний зміст предметної області:

Стисле визначення теоретичних знань (основні поняття, теорії, концепції, принципи тощо), які створюють відповідну предметну область.

Невичерпний перелік прикладів вузьких предметних областей (спеціалізацій) в межах предметної області спеціальності на основі МСКО.

Перелік виключень (за наявності)

Наприклад (хімія): «Знання про властивості та поведінку речовин. До хімії, зокрема, зараховують освітні програми і кваліфікації, основний зміст яких стосується хімії у цілому, неорганічної хімії, органічної хімії, фізичної хімії, аналітичної хімії тощо. Освітні програми, основний зміст яких стосується геохімії зараховують до спеціальності E4 «Науки про Землю».

Теоретичний зміст предметної області (виключення)

Політологія:

Питання політичної економії належать до спеціальності С1 -
Економіка

Системний аналіз та наука про дані:

- Питання прийняття рішень з конкретних питань (економіка, право, медицина, безпека тощо) належать до предметних областей відповідних спеціальностей.
- Питання аналізу комп'ютерних систем належить до спеціальності F2 - Інженерія програмного забезпечення.

Методи, методики та технології

Методи, методики та технології, якими має володіти випускник для їх застосування у професійній діяльності.

У цьому пункті слід сформулювати перелік узагальнених назв найбільш важливих груп методів, методик і технологій.

Наприклад:

- ✓ «методи аналізу даних»,
- ✓ «методики викладання і навчання у вищій освіті»,
- ✓ «цифрові технології» тощо.

Варто уникати, як занадто загальних, так і занадто деталізованих формулювань, таких як «загальнонаукові і спеціальні методи», «технологія фотолітографії» тощо.

Інструменти та обладнання

У цьому пункті слід сформулювати перелік обладнання, пристроїв, приладів, програмного забезпечення тощо, які випускник має бути здатний застосовувати і використовувати в професійній діяльності.

Наприклад:

- ✓ «технологічне обладнання металургійного виробництва»,
- ✓ «ERP системи» тощо.

Варто уникати як занадто загальних, так і занадто деталізованих формулювань, приміром:

- ✓ «обладнання для професійної діяльності»,
- ✓ «подрібнювачі соломи» тощо.

Вимоги до освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою

Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за освітніми програмами певного рівня вищої освіти визначають згідно із Законом України «Про вищу освіту» (зазначають лише нижчий з рівнів освіти, який надає право доступу до здобуття відповідної кваліфікації)

Для вступу на освітні програми зі спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджене додаткове регулювання, Стандарт може передбачати вимоги до:

- результатів попереднього навчання;
- вступних випробувань;
- до спеціальності (спеціальностей, галузі знань), за якою (якими) здобуто попередній ступінь вищої освіти (якщо це передбачено іншими нормативно-правовими актами або міжнародними договорами України).

Перелік обов'язкових компетентностей випускника

Стандарт визначає обов'язкові загальні та спеціальні компетентності за відповідними рівнем вищої освіти та спеціальністю.

Визначені Стандартом загальні та спеціальні компетентності у сукупності мають забезпечувати виконання всіх вимог відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій.

Стандарти можуть враховувати (за наявності) додаткові вимоги професійних стандартів, законодавства та/або міжнародних документів.

Загальні компетентності

Формулюють відповідно до рекомендацій Ради ЄС 2018/С 189/01 від 22.05.2018 щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя, які спрямовані на досягнення цілей стійкого розвитку, що були проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25.09.2015 р. № 70/1, та передбачені Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

1. Здатність спілкуватися українською мовою усно і письмово.
2. Здатність спілкуватися іноземною, зокрема англійською, мовою усно і письмово.

Загальні компетентності

3. Компетентність у сфері математики, природничих наук, інженерії та технологій.
4. Цифрова компетентність.
5. Персональна, соціальна компетентність і здатність навчатися.
6. Громадянська компетентність.
7. Підприємницька компетентність.
8. Культурна обізнаність і компетентність самовираження.

Стандарт має визначати рівень складності і сформованості компетентностей та їх складників з урахуванням спеціальності та рівня вищої освіти.

Спеціальні компетентності

Спеціальні компетентності слід формулювати як здатності розв'язувати певні проблеми та задачі очікуваної професійної діяльності, які за рівнем складності відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій, застосовувати певні теорії, методи та інструменти

Вимоги до спеціальних компетентностей мають бути актуальними для всіх очікуваних видів професійної діяльності випускників.

Вимоги до спеціальних компетентностей мають відображати здатність випускника вирішувати специфічні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції й захисту та розвитку України відповідно до спеціальності та рівня вищої освіти.

Спеціальні компетентності

Для «регульованих» спеціальностей та у разі визначення законодавством спеціалізацій чи предметних спеціальностей Стандарт може визначати, крім спільних вимог для всіх освітніх програм (спеціалізацій, предметних спеціальностей) додаткові спеціальні компетентності окремо за кожною освітньою програмою (спеціалізацією, предметною спеціальністю).

НМК можуть пропонувати спільні вимоги до спеціальних компетентностей в межах галузі знань для стандартів певного рівня вищої освіти. У разі згоди сектору вищої освіти НМР такі спільні вимоги мають бути зазначені у стандартах всіх спеціальностей відповідних галузі знань і рівня вищої освіти.

Частка спільних в межах галузі знань або групи спеціальностей однієї галузі знань вимог не повинна перевищувати 30 % від загальної кількості спеціальних компетентностей.

Форма (форми) атестації здобувачів вищої освіти

Атестація здійснюється за такими формами (перелік є відкритим і може доповнюватися НМК при розробленні стандартів):

- ✓ публічного захисту або демонстрації (для мистецьких спеціальностей за необхідності) кваліфікаційної роботи;
- ✓ атестаційного іспиту (іспитів);
- ✓ єдиного державного кваліфікаційного іспиту (іспитів), якщо це передбачено рішенням Кабінету Міністрів України.

Необхідно обрати одну (як виняток – дві) обов'язкові форми атестації.

Додаткові вимоги та обмеження (за наявності) для міждисциплінарних освітніх програм

Міждисциплінарна предметна область не може включати складники предметної області «регульованих» спеціальностей.

Приклади міждисциплінарних програм:

- математичні методи та інформаційні системи в економіці;
- енергетичний менеджмент;
- європейські студії;
- фізика та хімія твердого тіла.

При створенні міждисциплінарних освітніх програм заклад вищої освіти (наукова установа) самостійно визначають компетентності, зокрема з числа передбачених стандартами вищої освіти спеціальностей, що утворюють міждисциплінарну предметну область.

«Регульовані» спеціальності

Вичерпний перелік освітніх програм

Програмні результати навчання за кожною освітньою програмою (можуть бути спільні і окремі вимоги). Формулювання ПРН мають бути придатними для формування на їх основі програми та завдань ЄДКІ.

Додаткові вимоги:

- передбачені директивами Європейського Союзу або міжнародними зобов'язаннями України чи відповідно до них;
- до правил прийому на навчання, у тому числі щодо раніше здобутої освіти;
- до структури освітньої програми;
- до організації освітнього процесу;
- до атестації здобувачів вищої освіти.

Вимоги до здобуття професійних кваліфікацій (за наявності)

Стандарти вищої освіти із спеціальностей, що передбачають доступ до професій відповідного рівня кваліфікації, для яких запроваджено додаткове регулювання, мають зазначати ключові вимоги законодавства щодо підготовки фахівців для таких професій та (за наявності) відповідних професійних стандартів.

Зазначається інформація про наявні професійні стандарти та інші нормативно-правові чи рекомендаційні документи (національні та міжнародні), які враховані у Стандарті вищої освіти або є важливими для урахування при побудові та реалізації освітньої програми. Надання цієї інформації обов'язкове у випадку зазначення в Стандарті професійної кваліфікації, яка може бути присвоєна випускникам. При цьому також зазначають конкретні професійні кваліфікації, для присудження яких застосовуються вимоги відповідного нормативно-правового акту та/або професійного стандарту.